

**TYÖ- JA TASA-
ARVOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO
2/2001 vp**

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi neuvoston direktiivin muuttamisesta (tasa-arvodirektiivin muutosdirektiivi)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 14 päivänä marraskuuta 2000 lähettänyt valtioneuvoston 9.11.2000 päivätyn kirjelmän Euroopan unionin parlamentin ja neuvoston direktiiviksi neuvoston direktiivin muuttamisesta (tasa-arvodirektiivin muutosdirektiivi) (U 65/2000 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- toimistopäällikkö Päivi Romanov, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Eero J. Aarnio, oikeusministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Tarja Kröger, työministeriö
- lakimies Minna Helle, Akava
- yksikönjohtaja Leila Kostainen, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
- lakimies Olavi Sulkunen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- oikeustieteen tohtori, dosentti Liisa Nieminen.

Lisäksi valiokunta on saanut Palvelutyönantajien kirjallisen lausunnon.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Direktiivin muutosehdotus

Ehdotuksessa esitetään muutettavaksi miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa annettua direktiiviä. Muutokset ovat tarpeen, koska perustamissopimuksessa sukupuolten tasa-arvon edistäminen on säädetty yhteisön tavoitteeksi ja yhteisöllä on velvoite pyrkiä poistamaan eriarvoisuutta ja edistämään naisten ja miesten tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan. Ehdotuksen taustalla on myös rotusyrjintädirektiivi ja työ-

syrjintädirektiivi, jotka eivät koske syrjintää sukupuolen perusteella.

Tarkoituksena on panna täytäntöön perustamissopimuksessa ilmaistu valtavirtaistamisen periaate. Jäsenvaltioiden olisi otettava käyttöön tarvittavia toimenpiteitä miesten ja naisten tasa-arvon tavoitteen aktiiviseksi ja näkyväksi edistämiseksi.

Ehdotuksessa määritellään sekä sukupuolinen häirintä työpaikalla sukupuoleen perustavaksi syrjinnäksi että välillinen syrjintä. Naisella olisi synnytyksen jälkeen äitiysloman loput-

tua oltava oikeus palata työhönsä tai vastaavaan toimeen samoilla työehdoilla. Työnantaja- tai työntekijäjärjestön taikka muun järjestön, jonka jäsenillä on tietty ammatti, ei saisi olla sukupuolisesti syrjiviä sääntöjä tai etuuksia.

Jäsenvaltiot velvoitettaisiin varmistamaan, että syrjitty voi vedota oikeuksiinsa myös työsuhteen päätyttyä. Syrjinnän uhrilla olisi oikeus korvaukseen, joka takaa todellisen ja tehokkaan oikeussuojan, jolla on ennalta ehkäisevä vaikutus työnantajaan ja joka on riittävä vahinkoon nähden.

Jäsenvaltioiden olisi perustettava itsenäinen elin edistämään sukupuolten tasa-arvoa, suojelemaan yksilöiden oikeuksia, vastaanottamaan ja hoitamaan sukupuolisyrintää koskevia valituksia sekä tekemään syrjintää koskevia tutkimuksia. Yhdistykset, järjestöt ja muut oikeushenkilöt olisi oikeutettava aloittamaan direktiivin velvoitteiden täytäntöönpanoon tarkoitetun oikeudellisen tai hallinnollisen menettelyn kantajan puolesta tämän suostumuksella. Jäsenvaltiot velvoitettaisiin kannustamaan työmarkkinaosapuolia vuoropuheluun tasa-arvon edistämiseksi erilaisin keinoin ja sopimaan syrjinnänvastaisista säännöistä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että tasa-arvo-direktiiviä muutetaan vastaamaan paremmin uudistettua perustamissopimusta, muuta yhteisö-lainsäädäntöä ja EY:n tuomioistuimen vakiintunutta oikeuskäytäntöä. Asetusehdotus on eräin osin vielä sisällöltään epäselvä ja tulkinnallinen. Suomen voimassa oleva lainsäädäntö ei kieltiltä osin täytä direktiiviehdotuksen vaatimuksia.

Järjestöjen jäsenyyttä koskevan säännösehdoituksen osalta valtioneuvoston lähtökohtana on se, että direktiivin tulisi olla sopusoinnussa voimassa olevien kansallisten yhdistymisvapautta koskevien säännösten kanssa.

Suomen nykyinen lainsäädäntö takaa kattavasti äitiysvapaalta palaavalle työntekijälle ja virkamiehelle työhönpaluuoikeuden, vaikkakaan työntekijälle ei ole säädetty paluuoikeutta samoilla työehdoilla. Äitiysvapaan jälkeinen työhönpaluuoikeus tulisi määritellä siten, että suojan taso vastaisi työsopimuslaissa ja tasa-arvolaisissa säädettyä suojan tasoa.

Valtioneuvosto yhtyy komission ehdotuksen perusteluissa esitettyyn näkemykseen siitä, että uhrilla tulee olla oikeus korvaukseen, joka takaa tehokkaan oikeussuojan ja on riittävä suhteessa aiheutuneeseen vahinkoon. Vahingonkorvausta koskeva säännösehdotus on epäselvä. Sen vuoksi ei ole mahdollista arvioida, onko voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö, jossa on asetettu vahingonkorvaukselle määrällisiä rajoituksia, ristiriidassa ehdotuksen kanssa.

Oikeushenkilöiden mahdollisuudesta aloittaa oikeusprosesseja on perusteltua säännellä rotuja ja työsyrintädirektiivejä vastaavasti. Niiden mukaan oikeushenkilön on mahdollista aloittaa oikeudellinen tai hallinnollinen menettely joko kantajan puolesta tai kantajan tukemiseksi hänen suostumuksellaan. Soveltuakseen Suomen oikeudelliseen järjestelmään direktiiviä olisi voitava tulkita siten, että velvoite täyttyy sillä, että asianosainen valtuuttaa yhdistyksen, järjestön tai muun oikeushenkilön edustajan toimimaan oikeudenkäynnissä asiamiehenään tai avustajanaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta kannattaa tasa-arvodirektiivin uudistamista vastaamaan perustamissopimuksen uusia säännöksiä, muita syrjintää koskevia direktiivejä ja oikeuskäytäntöä. Muutokset ovat tarpeellisia naisten ja miesten tasa-arvon edistämiseksi.

Säännösehdotusten osalta valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan ja esitettyihin perusteluihin. Ehdotuksen jatkovalmistelussa on soveltuvin osin perusteltua tukeutua vain noin kaksi kuukautta sitten säädetyin työsopimuslain säännöksiin. Säännösehdotuksia on syytä soveltuvin osin yhdentää rotu- ja työsyrintädirektiivien säännösten kanssa. Ehdotusta on myös useilta osin selkeytettävä ja yksinkertaistettava. Esi-merkiksi keskeiset säännökset välillisestä syrjinnästä ja sukupuolisesta häirinnästä ovat vaikeaselkoisia ja moniselitteisiä.

Yksittäistä säännösehdotusta koskevana huomautuksena valiokunta kiinnittää huomiota työhönpaluu-oikeutta koskevan säännöksen kaipa-alaisuuteen. Se on rajattu liian suppeaksi koskemaan ainoastaan biologisen äidin oikeutta palata työhön synnytyksen jälkeen. Säännöksen soveltamisalan tulisi kattaa molemmat vanhemmat, myös muut kuin välittömästi synnytyksen jälkeen pidettävät perhevapaat sekä adoptiovanhemmat.

Lausunto

Lausuntonaan työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy esitetyn huomautuksen valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 16 päivänä helmikuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jouko Skinnari /sd
vpj. Jouni Lehtimäki /kok
jäs. Tuula Haatainen /sd
Pertti Hemmilä /kok
Leea Hiltunen /skl
Anne Huotari /vas
Kyösti Karjula /kesk
Risto Kuisma /rem

Esa Lahtela /sd
Petri Neittaanmäki /kesk
Håkan Nordman /r
Lauri Oinonen /kesk
Pirkko Peltomo /sd
Tero Rönni /sd
Raija Vahasalo /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.